

Ornithologiske iagttagelser ved Atbara, Nord-Sudan.

Af NIELS HESSELBJERG CHRISTENSEN.

(With a Summary in English: Ornithological Observations
at Atbara, North-Sudan).

Under et ophold ved en cementfabrik ved byen Atbara i den sydligste del af den Nubiske Ørken (18° N, 34° E) fra d. 3. juli til d. 26. oktober 1957 havde jeg ofte lejlighed til at studere stedets fugleliv. Egnen ligger i den nordlige del af republikken Sudan, der med sine 2 500 000 km² spænder over vidt forskellige klima- og plantebælter, fra fuldstændig vegetationsløs ørken i nord ved grænsen til Ægypten til tropisk regnskov i syd ved grænsen til Congo og Uganda.

Sudan har i snart 140 år været anset for et ornithologisk eldorado. En lang række ornithologisk-videnskabelige ekspeditioner har gennemkrydset landet, og i koloniperioden 1898–1955 blev kendskabet til landets fugleliv yderligere uddybet af ornithologisk interesserede embedsmænd og officerer. Selv i betragtning af områdets størrelse og mangfoldige natur forekommer det overvældende, at der er truffet 870 arter i landet (Vesteuropas liste er på ca. 570). En medvirkende årsag er det store antal palæarktiske trækfugle, der gæster landet.

Hovedværket om Sudans fugleliv »Birds of the Sudan« af CAVE & MACDONALD (1955) giver oplysninger om udbredelse og feltkendetegn for næsten alle arterne, således at den nyankomne på ingen måde står på bar bund.

Den industrivirksomhed med tilhørende funktionær-haveby, jeg opholdt mig ved, ligger et par km syd for byen Atbara ved Nilens østbred. Byen Atbara ligger, hvor bifloden af samme navn udmunder i Nilen. På disse breddegrader er plantebæltet en overgangsform mellem ørken og busksteppe; helt nøgne partier veksler med områder med meget spredt bevoksning af lave, tornede buske.

Hele den årlige nedbørmængde falder i et par voldsomme byger i august og september. Under disse uvejr kan ørkengrunden ikke nå at opsuge regnvandet, og der opstår da voldsomme strømme. Efter byen tørrer strømmene hurtigt ud,

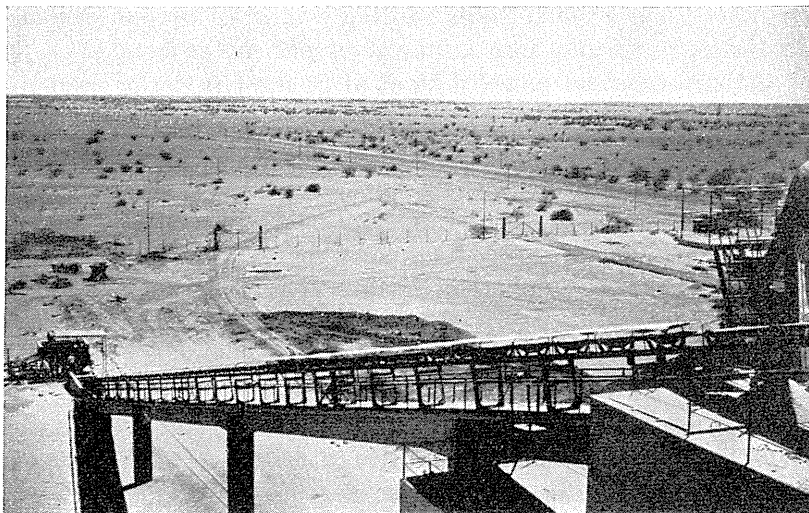

Fig. 1. Udsigt fra fabriken over busksteppe og ørken.
View from the factory over the bush-steppe and the desert.

FORF. FOT.

men i deres leje fremkommer da en spredt grøn vegetation, som i alt fald et par måneder kan byde tørken trods.

Langs floden ligger et smalt bælte af løvrig vegetation, til dels bestående af palmelunde. Jordbunden langs Nilen er i virkeligheden frugtbar i flere kilometers bredde, men vegetationen udebliver, når der ikke bruges kunstig vanding.

I juli–august er det regntid i Abessinien, hvor den Blå Nils kilder ligger, og ved Atbara er vandstanden højest i slutningen af august. Normalt er floden da een km bred, men i visse år kan der opstå meget alvorlige oversvømmelser. Allerede i begyndelsen af september falder vandstanden meget hurtigt, og Nilbredden samt højtliggende punkter af flodbunden dukker da op, dækket af frugtbart dynd. De indfødte udnytter disse dyndbanker intensivt, og et par uger senere står durrah og bønneplanter knæhøjt.

Temperaturen i juli–september var om dagen 37–43° C, om natten 25–30°, men i slutningen af oktober kom den ned på 25° henholdsvis 15°. Vindretningen var fra juli til midt i september overvejende syd, derefter drejede vinden over i nordøst. Vindstyrken var næsten altid moderat, men undertiden, og gerne umiddelbart før regnskyllene, opstod voldsom-

me støvstorme, under hvilke luften var brun af ophvirvlede partikler, så at man kun kunne se et par meter frem.

Atbara-området er vel ikke et af de mest fuglerige steder i Sudan, men min liste på ca. 150 arter kunne dog sikkert være forøget betydelig, hvis jeg havde haft lejlighed til at komme mere omkring i ørken og busksteppe, hvor hovedparten af Sudans Strudse (1 art), Trapper (9 arter), Sandhøns (5 arter) og Lærker (20 arter) hører hjemme.

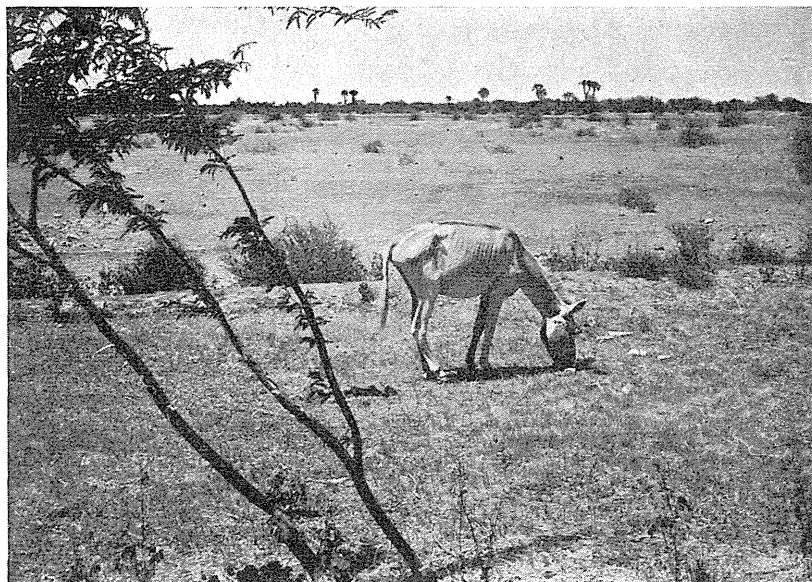
Hovedparten af mine iagttagelser er gjort i havebyen med dens tætte buskads og hyppigt vandede plæner, samt på det stykke af Nilbredden, der grænsede op til havebyen. Områdets størrelse er ca. 200×500 m².

Yderligere kunne jeg undertiden gøre iagttagelser under tjenstlige ærinder ved Nilens vestbred, i selve byen Atbara og på vejen til et stenbrud ca. 25 km vest for Atbara.

Nedenstående sontring mellem afrikansk lokalfauna og trækgæster er foretaget på basis af CAVE & MACDONALDS angivelser. En del af de lokale fugle bliver på stedet hele året, men andre er trækfugle, der i september-oktober flyver til tropisk Sudan eller endnu sydligere.

Afrikanske Fugle.

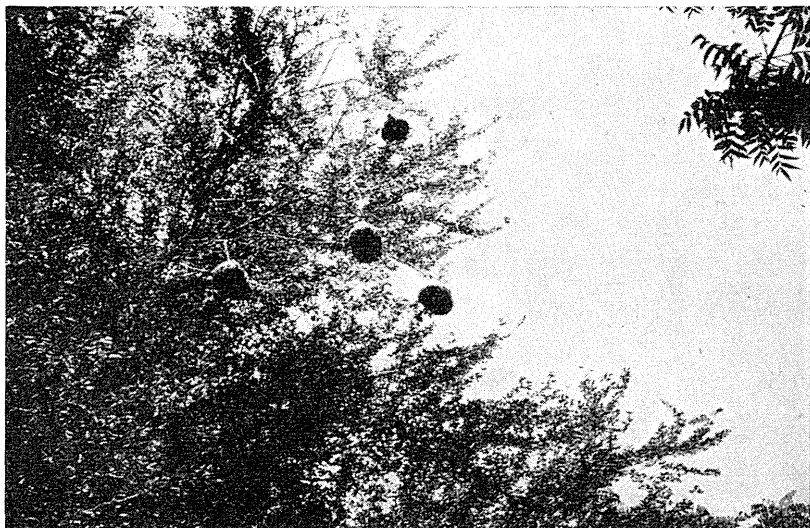
På ture med jeep gennem ørkenen kunne man overraskes over at finde fugleliv, hvor der blot fandtes den aller fattigste vegetation. På disse steder opskræmtes gerne flokke af Sandhøns (*Pterocles exustus* og *P. senegallus*). Disse fugle fløj i morgen- og aftentimerne i store flokke ned til Nilen for at drikke. Det lykkedes mig aldrig at komme disse sky fugle på tæt hold. I flugten ligner de Hjejler, først på lidt kortere afstand erkendes den længere hale. Fra de flyvende flokke hørtes en vedvarende kaglene kalden. Den resterende ørkenfauna udgjordes for en stor del af lærker; den hurtigløbende store art, Hærfuglelærken (*Alaemon alaudipes*), den sandfarvede Ørkenlærke (*Ammomanes deserti*) og Toplærken (*Galerida cristata*) forekom almindeligt, men aldrig i større antal. Derimod kunne Spurvelærkerne (*Eremopterix leucotis* og *E. nigriceps*) træffes i flokke på hundreder, når man nærmede sig floden. I de tørre buske sås nu og da Stor Tørnskade (*Lanius excubitor*).

FORF. FOT.

Fig. 2. Busksteppeagtig vegetation. Flodbredvegetation i baggrunden.
Bush-steppe vegetation; in background river-bank vegetation.

I havebyens og flodbreddens vegetationsområder var fuglelivet rigest. Fuglesangen om morgenen og aftenen var domineret af den almindelige Bulbul (*Pycnonotus barbatus*), men duernes mangfoldighed af stemmer bør også fremhæves. Der fandtes fem arter på stedet; Langhalet Due (*Oena capensis*) hvis krop ikke er større end en Stær, byggede rede og lagde et æg i min have den 18. juli. Tyrkerduen (*Streptopelia decacoto*) sås et par gange; de talrigste arter var Senegalduen (*Streptopelia senegalensis*) og Sørge-Turtelduen (*Streptopelia decipiens*). Endelig forekom Abessinsk Turteldue (*Turtur abyssinica*). Endnu mere fremmedartede former var Sporegøgen (*Centropus senegalensis*), Grå Toko (*Tockus nasutus*), en Lille Alexanderparakit (*Psittacula krameri*), de langhalede Musefugle (*Colius macrourus*) og den Gule Perleskægflugt (*Trachyphonus margaritatus*), hvis skrig kunne høres viden om. Skrigefugle var i det hele taget almindeligere end i Europa. Ret ofte sås Abessinsk Ellekrage (*Coracias abyssinicus*), der ligner den europæiske, men har forlængede styrefjer. Skarlagenrød Biæder (*Merops nubicus*) så jeg i

FORF. FOT.

Fig. 3. Redekoloni af Blommegul Væver (*Ploceus vitellinus*) i haverne.
Nesting colony of Vitelline Weaver (Ploceus vitellinus) in the gardens.

større flokke ca. 200 km syd for Atbara, medens jeg i havebyen dagligt kunne nyde synet af en familie af Grøn Biæder (*Merops orientalis*). Slørugle (*Tyto alba*) holdt til ved husene. En Gråkindet Spætte (*Mesopicos goertae*) sås ret ofte ved højere bevoksning. Palmesejlerne (*Cypsiurus parvus*) jagede på mursejlermaner rundt i terrænet; midt på dagen så man dem aldrig; formentlig har de da fourageret i køligere luftlag så højt oppe, at de ikke har kunne øjnes. Deres ynglebologi skal iøvrigt være ret ejendommelig, idet den diminutive rede såvel som æg og unger klistres fast til den yderste, svajende del af palmebladene (GILLIARD 1958). Når undtages Væverfuglene (*Ploceidæ*), var Spurvefuglene (*Passeres*) ikke repræsenteret med mange arter. I nærheden af havebyen sås nu og da et par Ravne (*Corvus corax*), og ca. 100 km syd for Atbara har jeg fra toget set Hvidbrystet Ravn (*Corvus albus*). En enkelt gang sås en Sort Buskdrossel (*Cercotrichas podobe*). Afrikansk Rørsanger (*Acrocephalus boeticatus*) holdt til i havebyens hegn; den ligner den europæiske, men er tydeligt mindre. De gærdesmutlignende Prinier (*Prinia gracilis*) havde udføjne unger i juli, og på telefontrådene

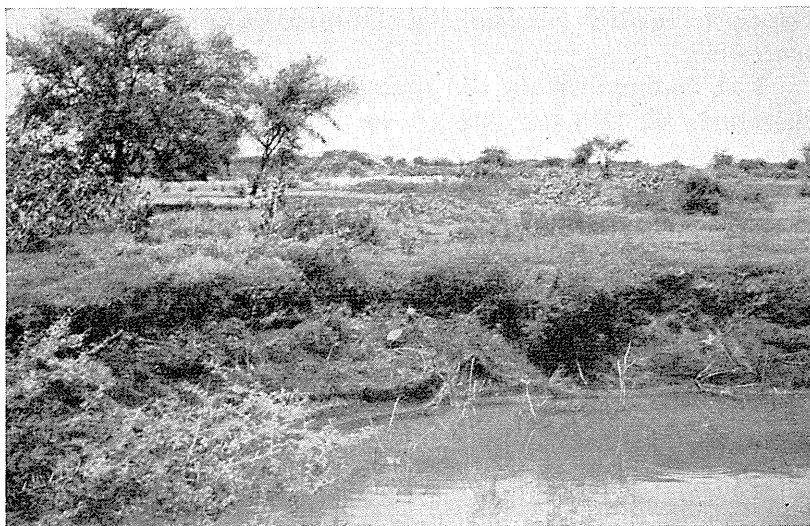

Fig. 4. Vegetationsparti ved Nilen.
River-bank vegetation along the Nile.

FORF. FOT.

sad Æthiopisk Landsvale (*Hirundo aethiopica*), ganske som vore hjemlige Landsvaler, som den iøvrigt ligner en del. To arter Solfugle (*Nectarinia pulchella* og *Hedydipna platura*) var ret almindelige. Det er meget små sangfugle, hvis fjerprydelser og metalskinnende farver kan minde om kolibriernes.

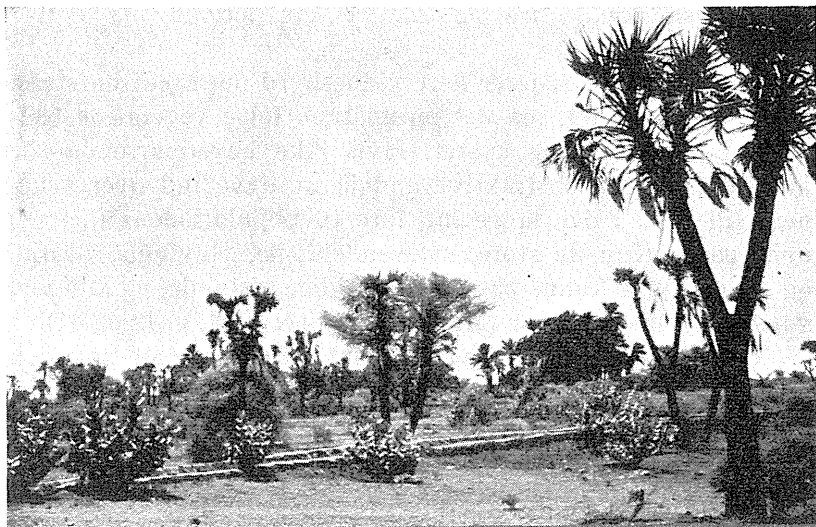
Den fuglegruppe, der er rigest på arter og individer i Sudan, er familien *Ploceidae*, Spurve og Væverfinker. Det er muligt at mine angivelser på dette punkt ikke giver et sandt billede af faunaen ved Atbara, idet flere af de arter, der skulle være almindelige ved Atbara, ikke blev set. Mange Væverfinker strejfede om i sværme. Dette gjaldt især Gråspurven (*Passer domesticus*), Guldspurven (*Auripasser luteus*) og til dels også Orangevæveren (*Euplectes orix*). I havernes hegn sad kvidrende småflokke af de små røde Amaranter (*Estrilda senegala*) og de små dybblå Atlasfinker (*Hypochera ultramarina*). I slutningen af august byggede Blømmegul Væver (*Ploceus vitellinus*) reder i haverne, men det kom ikke til yngel. Iøvrigt sås mere fåtalligt: Dværgmaskevæver (*Ploceus luteolus*), Sølvnæbsamadine (*Lonchura griseicapilla*), Bånd-

finke (*Amadina fasciata*) og Dominikanerenke (*Vidua macroura*).

Ved flodbredden og ved vandhuller holdt især storke og hejrefugle til. Den talrigste art var Kohejren (*Ardeola ibis*), ofte i flokke på 50 eller mere, dernæst Silkehejren (*Egretta garzetta*), men iøvrigt findes flere Egretarter i Sudan, og observationsbetingelserne var ikke altid til sikker artsbestemmelse. En enlig Sølvhejre (*Egretta alba*) holdt i juli til ved Nilen. I september-oktober sås enkelte Tophejrer (*Ardeola ralloides*) på havebyens oversvømmede terræner. Hellige Ibisser (*Threskiornis aethiopicus*) optrådte mange steder, især efter regnskyllene. Deres flugt er meget arbejdsom, men farten ikke efter anstrengelserne; de kan minde noget om kæmpestore sommerfugle. I mindre antal, men regelmæssigt, kunne man se Marabustorke (*Leptoptilus crumeniferus*), Abdimstorke (*Sphenorynchus abdimii*), der ligner Sort Stork, og Ibisstork (*Ibis ibis*), der i flugten kan ligne Hvid Stork. Vadefuglene var repræsenterede ved Afrikansk Triel (*Burhinus senegalensis*), Sporevibe (*Hoplopterus spinosus*) og Krokodilvogter (*Pluvianus aegyptius*). Alle disse kunne ses daglig, og om natten havde man fornøjelsen af Trielens skrigen. Stedets isfugleart, Gråfiskeren (*Ceryle rudis*), fandtes i flere eksemplarer. Afrikansk Digesvale (*Riparia paludicola*), uden brunt brystbånd, flokkedes ved Atbaraflodens udløb i hundreder. Sjældnere sås den Trådhaalede Svale (*Hirundo smithii*) og Hvidbroget Vipstjert (*Motacilla aguimp*).

I selve floden kunne man træffe Grå Pelikan (*Pelecanus rufescens*) og Slangehalsfugl (*Anhinga rufa*); begge arter er ejendommelige i flugten, Pelikanen ved sit enorme vingefang, den anden ligner en Skarv med hejrehals. Af og til fløj en flok Ægyptiske Gæs (*Alopochen aegyptiacus*) forbi, medens Afrikansk Skarv (*Phalacrocorax africanus*) og den terneagtige Saksnæb (*Rynchops flavirostris*) kun sås enkelte gange.

Der var altid svævende rovfugle over Atbara-området, men bortset fra Sort Glente (*Milvus migrans*) var jeg kun i de færreste tilfælde i stand til at bestemme arten. Desværre kredser de fleste af rovfuglene så højt, at de med det blotte øje kun kan ses som prikker. Dette synes at være en almen

FORE. FOT.

Fig. 5. Vegetationsparti ved Nilen, tildels frembragt ved kunstvanding.
River-bank vegetation along the Nile, produced partly by irrigation.

erfaring fra varmere egne. En anden vanskelighed er manglende oplysninger om flugtsilhuetter af disse egne rovfuglearter. Den Sorte Glente er sammen med et par af storkearterne renovationsfugle i disse egne. Over byen Atbara kredsede altid snese af dem. Ret ofte kom hertil Ådselsgribbene (*Neophron percnopterus*); store Gribbe sås også dagligt, det drejede sig formentlig mest om Øregrib (*Torgos tracheliotus*) og Ruppells Grib (*Gyps rüppellii*). Mere tilfældigt sås Flodørn (*Haliaëtus vocifer*) og Vandrefalk (*Falco peregrinus*).

Trækgæster.

Fra slutningen af august til min afrejse fra området prægedes fuglelivet af nordlige arter på gennemrejse mod syd. Med undtagelse af enkelte dage var det mere artsrigdommen end individantallet, der imponerede. Trækket rekruteres jo også lige fra Ishavets kyster (Dværgryle, Rødstrubet Piber) til Lilleasien (Rustværling, Masketornskade). Kendskabet til trækket over Nordafrika er endnu ret mangelfuldt, og et ob-

servationsmateriale fra en samlet trækperiode må derfor være af interesse.

Selv om der eksisterer flere vidnesbyrd om bredfrontstræk over ørkenområder, må det meste træk følge vegetationsbælterne langs floder og kyster. Hvis ikke hovedparten af de mindre trækfugle instinktivt undgik at flyve ind over ørkenen, ville det i det lange løb føre til populationens (artens) undergang. Kun de store, svævende fugle, Rovfugle, Storke og Traner, ville kunne passere de vældige afstande, og kun ved gunstige vejrforhold (MEINERTZHAGEN 1954, p. 42 og 61).

Ved Atbara udgjorde vegetationsbæltet tydeligt nok den foretrukne rasteplass for trækfuglene. På dage, hvor havebyen har vrimlet med sangere, Nattergale, Tornskader etc. har jeg på ture i ørkenen højt observeret nogle rastende Ørkendigesmutter (*Oenanthe deserti*).

Hvad nu angår de dagtrækkende arter, tyder mine iagttagelser ikke umiddelbart på overvældende koncentration langs flodlandet. Muligvis kan dette heller ikke forventes på grund af det slyngede forløb af Nilen nord for Atbara (Ed Debba–Abu Hamed). I virkeligheden kan store mængder fugle have passeret området dagligt, blot i meget stor højde. Flere af de trækkende Storke og Rovfugle er observeret ved et rent tilfælde, idet jeg har fået øje på dem i kikkerten, når jeg har rettet den mod lavere flyvende fugle. Det er en erfaring fra varme egne, at trækket kan gå meget højt.

Endelig skal det bemærkes, at medens jeg kunne observere rastende trækfugle i min fritid i de relativt kølige morgen- og aftentimer, var jeg engageret andetsteds i formiddags- og middagstimerne, og i de meget hede eftermiddagstimer går man normalt ikke ud i solen i Sudan.

I haveby-området fandtes der buske, palmer, overrislede græsplæner og tillige en overrislet mark, der strakte sig helt ned til Nilbredden. Alene inden for dette område var der særdeles gode rastmuligheder for nattrækkere. Næsten hver dag foretog jeg optællinger af rastende fugle i området. Resultaterne er sammenfattet i tabel 1. Ved hjælp af denne oversigt kan man danne sig et indtryk af trækperioden og antallet af de forskellige arter.

Nogle af disse arter overvintrer i Sudan, og det var da også

TABEL 1.

Skematisk oversigt over resultatet af daglige optællinger i havebyområdet ved Atbara. *d*: Arten er inden for den angivne periode observeret (næsten) daglig; *id*: med mellemrum på få dage; *iw*: med mellemrum på indtil en uge. Tallene i parentes er individantal den pågældende dag.

List of the daily census of passage migrants in the garden village area at Atbara. d: The species (almost) daily observed in the period in question; id: The species observed with intervals of a few days; iw: the species observed with intervals of about a week. Figures in brackets indicate number of individuals on the day in question.

	Hovedtræk- periode <i>Period of migrations</i>	Daglige individ- tal <i>Daily number of indi- viduals</i>	Særlige observationer <i>Special observations</i>
Rastende trækgæster: <i>Resting passage- migrants</i>			
<i>Charadrius hiaticula</i>	17. 9.–25.10. <i>iw</i>	2–4	
<i>Charadrius dubius</i>	13. 9.–25.10. <i>id</i>	2–4	18.10.(6), 25.10.(6)
<i>Tringa ochropus</i>	29. 7.–19. 9. <i>id</i>	1–3	30.7.(2), 30.8.(4), 12.9.(4)
<i>Tringa glareola</i>	30. 8.–22.10. <i>id</i>	3–8	13.9.(30)
<i>Actitis hypoleucos</i>	28. 7.–24.10. <i>id</i>	1–4	11.8.(15), 5.10.(5)
<i>Calidris minuta</i>	24. 9.–25.10. <i>id</i>	2–4	13.9.(4), 18.10.(8), 25.10.(5)
<i>Philomachus pugnax</i>	30. 8.–10.10. <i>id</i>	15–30	22.8.(1), 25.10.(1)
<i>Caprimulgus europaeus</i>	15. 9.–14.10. <i>id</i>	1	27.8.(1), 26.9.(2), 29.9.(2)
<i>Upupa epops</i>	20. 8.– 6.10. <i>id</i>	2–5	4.8.(2), 13.8.(3), 22.10.(1)
<i>Oriolus oriolus</i>	4. 9.–21. 9. <i>id</i>	1–2	13.9.(4), 10.10.(1)
<i>Iynx torquilla</i>	9. 9.–28. 9. <i>id</i>	1–5	16.9.(4), 20.9.(5)
<i>Oenanthe sp.</i>	1. 9.–25.10. <i>d</i>	3–10	28.9.(20)
<i>Saxicola rubetra</i>	1. 9.– 6.10. <i>id</i>	1–3	24.9.(4)
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	25. 9.–25.10. <i>d</i>	1–5	8.9.(1), 10.10.(7)
<i>Luscinia luscinia/ megarhynchos</i>	29. 8.–13.10. <i>d</i>	1–15	19.9.(25), 24.10.(1)
<i>Sylvia borin</i>	1. 9.–11.10. <i>iw</i>	1–2	
<i>Sylvia atricapilla</i>	15. 9.–14.10. <i>id</i>	1–5	14.10.(7)
<i>Sylvia communis</i>	30. 8.–12.10. <i>iw</i>	1–3	
<i>Sylvia curruca</i>	27. 9.–25.10. <i>id</i>	2–4	10.9.(2), 10.10.(7)
<i>Phylloscopus trochilus</i>	28. 8.–20.10. <i>id</i>	1–10	16.9.(20)
<i>Muscicapa striata</i>	24. 9.–25.10. <i>d</i>	3–6	15.9.(10), 13.10.(10)
<i>Anthus cervinus</i>	12.10.–25.10. <i>d</i>	3–10	25.10.(25)
<i>Anthus trivialis</i>	9. 9.–21.10. <i>id</i>	1–4	15.10.(7)
<i>Motacilla alba</i>	13.10.–25.10. <i>d</i>	3–25	6.10.(1), 19.10.(30)
<i>Motacilla cinerea</i>	1. 9.– 6.10. <i>id</i>	1–3	11.8.(2), 20.9.(4)
<i>Motacilla flava</i>	20. 9.–25.10. <i>d</i>	10–30	8.9.(1), 13.9.(10)
<i>Lanius minor</i>	24. 8.–26. 9. <i>d</i>	1–3	24.8.(4), 10.9.(4)
<i>Lanius senator</i>	11. 9.–21. 9. <i>d</i>	1–3	26.9.(2)
<i>Lanius nubicus</i>	9. 9.–15.10. <i>d</i>	2–7	20.9.(10), 22.10.(1)
<i>Lanius collurio</i>	19. 8.–18.10. <i>d</i>	5–15	
<i>Emberiza caesia</i>	13. 9.– 1.10. <i>id</i>	2–4	1.10.(6), 14.10.(1), 22.10.(3)
Overflyvende fugle på sydtræk			
<i>Diurnal migrants passing south</i>			
<i>Apus apus</i>	7. 8.– 8. 9. <i>id</i>	20–50	28.8.(200), 8.9.(200), 21.9.(15)
<i>Coracias garrulus</i>	22. 8.–10.10. <i>id</i>	1–4	9.9.(9), 13.9.(7)
<i>Hirundo rustica</i>	21. 8.–26. 9. <i>id</i>	10–50	18.9.(200), 19.10.(50)
<i>Riparia riparia</i>	26. 8.–26. 9. <i>id</i>	20–50	18.9.(100), 19.10.(20)

mit indtryk, at en del af vadefuglene samt Masketornskader, Grå Fluesnappere og til dels Nattergale ikke havde megen trækdrift tilbage, idet de ofte kunne blive i haverne i dagevis (bl. a. bedømt på individer, der har kunnet identificeres, f. eks. på manglende fjer i halen).

Som bemærket ovenfor var betingelserne for iagttagelse af dagtræk for ugunstige, til at observationerne giver et sandt billede af forholdene. Alligevel er der for fire arters vedkommende kommet så meget materiale, at det er taget med i tabel 1.

Trækket havde kulmineret, da jeg rejste fra Atbara den 26. oktober, men det var endnu ikke afsluttet for mange af arterne.

Pelikan (*Pelecanus onocrotatus*). Hvide Pelikaner på sydtræk med Rovfugle eller Storke sås nu og da i september og oktober, f. eks. d. 4. oktober 10 i flok.

Fiskehejre (*Ardea cinerea*). Småflokke på 3-5 set nu og da ved flodbredden i august og september.

Purpurhejre (*Ardea purpurea*). Eet eksemplar ved havebyen i oktober.

Dværghejre (*Ixobrychus minutus*). En ungfugl i haverne d. 25. sept.

Stork (*Ciconia ciconia*). Set på sydtræk d. 15. aug. (3), 21. aug. (400), 25. aug. (200), 27. aug. (230), 29. aug. (90), 6. sept. (23), 12. sept. (4). De kom altid samlet i een stor kredsende masse, der langsomt drev sydpå.

Sort Ibis (*Plegadis falcinellus*). Observeret ved Nilen 17. juli og 18. sept.

Skkestork (*Platalea leucorodia*). Fire fløj forbi området d. 6. juli.

Svømmeænder (*Anas sp.*). Fra midten af august til midten af september sås ofte Atling (*Anas querquedula*) på floden i flokke på op til 50. Den 13. sept. trak flere hundrede små ænder mod syd, formentlig denne art. I oktober sås små flokke af Spidsand (*Anas acuta*).

Fiskeørn (*Pandion haliaëtus*). Een sås fra toget den 27. okt. ca. 100 km nord for Khartoum.

Sort Glente (*Milvus migrans*). I slutningen af august begyndte Glenterne at blive talrigere på grund af de fra nord kommende fugle. En del af disse overvintrer formentlig i Atbara-området, andre drager videre sydpå. Den 21. aug. fulgte 30 Glenter en flok Storke mod syd. Den 23. aug. sad lige ved solopgang 160 Glenter ret tæt sammen på jorden, ca. 5 km vest for Nilen; muligvis fugle der havde overnattet. Den 27. aug. trak 50 mod syd i stor højde, den 28. aug. sås en flok på 200 lavt over floden, og den 6. sept. trak 200 mod sydvest ret lavt.

Spurvehøg (ubest. art) (*Accipiter sp.*). I ugerne omkring den 1. okt. sås jævnligt enlige fugle eller grupper på op til 10 på sydtræk, men den 23. sept. kom en samlet flok på mindst 600 lige over havebyen, ret lavt. Noget tilsvarende er ikke tidligere observeret i Sudan, men en stor flok af Kortløbet Spurvehøg (*Accipiter brevipes*)¹⁾ er beskrevet fra en nordligere lokalitet (MEINERTZHAGEN 1954, p. 369).

Våger (*Buteo sp.* & *Pernis sp.*). Det samlede antal Våger observeret i hele perioden overstiger næppe 20.

Ørne (*Aquila sp.* & *Hieraëtus sp.*). Den mest almindelige Ørn på træk i det nordlige Sudan er den russisk-ynglende Steppørn (*Aquila nipalensis*)²⁾. De lyst gråbrune ørne, som trak mod syd den 21. sept. (1), 23. sept. (1), 27. sept. (20 i skrue + 10 enkeltvis) og 4. okt. (3), har formentlig været denne art. Andre ørnearter, som ikke har kunnet identificeres, er set.

Steppehøg (*Circus macrourus*). En gammel han på træk den 15. okt.

Hedehøg (*Circus pygargus*). Gamle hanner set på træk den 6. sept. (2) og 13. sept. (1). Brune fugle, enten denne eller foranstående art, sås den 6. sept. (2), 10. sept. (1) og 13. sept. (1).

Rørhøg (*Circus aeruginosus*). En ungfugl trak langs Nilen den 6. okt.

Slangeørn (*Circaëtus gallicus*). Lavt trækkende fugle set den 6. sept. (2), 13. sept. (1), 27. sept. (1) og 25. okt. (1).

Falke (*Falco sp.*). Fra midten af september til slutningen af oktober sås jævnligt enlige Tårnfalke (*Falco tinnunculus/naumanni*). Den 9. okt. passerede en flok på 13. En Lærkefalk (*Falco subbuteo*) trak den 15. okt.

Vagtel (*Coturnix coturnix*). Een set i havebyen den 13. sept. og 25. sept.

Trane (Ubest. art) (*Grus grus* eller *Anthropoides virgo*). Den 24. aug. trak 32 Traner i kile lavt over floden, i modlys.

Engsnarre (*Crex crex*). Den 20. sept. og 23. sept. overraskedes en Engsnarre i haverne, og begge gange kunne jeg mærkeligt nok få lov til at studere den ellers så sky fugl på nært hold i henved et halvt minut.

Plettet Rørvagtel (*Porzana porzana*). Den 28. sept. og 8. okt. observeredes enlige fugle på marken ved Nilen. Den første var mærkværdig tillidsfuld; jeg kunne komme den ganske nær, og den fortsatte sin fouragering uanfægtet.

Stor Præstekrave (*Charadrius hiaticula*). Ret almindelig ved flodbredden. Se tabel 1.

Lille Præstekrave (*Charadrius dubius*). Sås oftere end den foregående art. Se tabel 1.

Hvidklire (*Tringa nebularia*). Enlige fugle observeret den 16. juli, 9. aug., 3. sept., 17. sept., 29. sept., 6. okt.

¹⁾ *Accipiter badius brevipes* efter MEINERTZHAGENS nomenklatur.

²⁾ *Aquila rapax orientalis* efter MEINERTZHAGENS nomenklatur.

Svalebklire (*Tringa ochropus*). Se tabel 1.

Tinksmød (*Tringa glareola*). Se tabel 1.

Mudderklire (*Actitis hypoleucos*). Se tabel 1.

Tredækker (*Gallinago media*). Den 24. sept. blev en Tredækker gentagne gange jaget op fra plænerne.

Dobbeltbekkasin (*Gallinago gallinago*). Enlige fugle set den 17. sept., 5. okt., 15. okt. og 22. okt.

Dværgryle (*Calidris minuta*). Se tabel 1.

Temmincksryle (*Calidris temminckii*). Mindre almindelig end Dværgrylen; 21. aug. (1), 30. aug. (2), 31. aug. (2), 1. sept. (3).

Almindelig ryle (*Calidris alpina*). Kun set een, den 25. sept.

Brushane (*Philomachus pugnax*). Se tabel 1. Efter at de fleste Brushøns havde forladt haveby-området, opdagede jeg den 21. okt. en overrislet mark på Nilens vestbred, hvor 200 holdt til.

Stylteløber (*Himantopus himantopus*). På øen midt i Nilen sås 3 stykker den 17. sept.; een var på marken den 23. sept.

Vadefugle (*Charadrii*). Der foreligger yderligere nogle notater om ubestemte vadefugle, der enten er trukket langs floden, eller har rastet på bankerne. Det har flere gange været større antal, f. eks. 30 den 5. sept. og 100 den 15. sept.

Sildemåge (*Larus fuscus*). Både den 3. okt. og 11. okt. fløj en flok på 15 stykker sydpå over Nilen.

Hvidvinget Terne (*Chlidonias leucopterus*). I første halvdel af september var der ofte Moseterne-arter i efterårsdragt ved floden. Den 17. sept. sad 60 i flok på en dyndbanke; nogle af dem kunne bestemmes til Hvidvinget Terne.

Terner (*Sterninae*). Den 28. aug. trak flere ubestemte Terner mod syd.

Turteldue (*Streptopelia turtur*). Den 10.–21. sept. sås træk langs floden af flokke på 50 eller mere. Under en overfart den 18. sept. talte jeg på en time 2000 Turtelduer, der fløj lavt over vandet. Den 25. okt. observeredes 100 i flok ved floden.

Natrayn (*Caprimulgus europaeus*). Se tabel 1.

Mursejler (*Apus apus*). Se tabel 1. Så vidt det kunne komme til artsbestemmelse, drejede det sig altid om Mursejler, men andre Sejlerarter skal kunne observeres lige så hyppigt. Den 7. aug. trak 20 i selve ørkenen, ca. 10 km vest for Nilen.

Biæder (*Merops apiaster*). Denne art sås nær havebyen den 10. sept. (1), 11. sept. (10), 12. sept. (10) og 13. sept. (3); på vestbredden sås 15 i flok den 6. okt.

Ellekrage (*Coracias garrulus*). Se tabel 1. Fuglene kom normalt trækkende enkeltvis, ret lavt langs flodbredden. Observationer ved floden om morgenen i september gav næsten altid nogle Ellekrager på træk, og da jeg normalt kun opholdt mig ved denne lokalitet i et kvarter, formoder jeg, at der foregik et konstant træk af Ellekrager hele morgenen; et træk som jeg kun har observeret en brøkdæl af.

Hærfugl (*Upupa epops*). Se tabel 1.

Vendehals (*Jynx torquilla*). Se tabel 1.

Landsvale (*Hirundo rustica*). Der foregik formentlig et konstant svaletræk over området, men kun en brøkdæl er observeret. Se tabel 1.

Rødrygget Svale (*Hirundo daurica*). På træk over området den 14. sept. (2).

Bysvale (*Delichon urbica*). Langt sjældnere end Land- og Digesvale: 14. aug. (1), 6. sept. (1), 7. sept. (1), 8. sept. (2) og 12. sept. (5).

Digesvale (*Riparia riparia*). Se tabel 1. Se bemærkninger under Landsvale.

Pirol (*Oriolus oriolus*). Se tabel 1.

Stendrossel (*Monticola saxatilis*). Enlige fugle set den 19.-26. sept.

Stenpikkere (*Oenanthe sp.*). Hovedparten af de observerede fugle var hunner eller ungfugle i fældningsdragter, som vanskeligt kan artsbestemmes i felten. En hel del Digesmutter bar dog identificerbare dragter. I september sås flest Alm. Stenpikker (*Oenanthe oenanthe*), i oktober blev Middelhavsstenpikker (*Oenanthe hispanica*) og Ørkenstenpikker (*Oenanthe deserti*) oftere identificeret. Også Isabellastenpikker (*Oenanthe isabellina*) blev iagttaget nogle gange. Yderligere tre arter skulle kunne ses på trækket i det nordlige Sudan. Se tabel 1.

Bynkefugl (*Saxicola rubetra*). Se tabel 1.

Sortstrubet Bynkefugl (*Saxicola torquata*). Kun set een den 18. okt.

Rødstjert (*Phoenicurus phoenicurus*). Se tabel 1.

Nattergale (*Luscinia luscinia* og *L. megarhynchos*). Se tabel 1. Jeg har kun haft een fugl i hånden, en Nordlig. Fugle helt uden brystpletter blev højst set fem gange. Disse har været Sydlig Nattergal. At der var så få uplettede fugle lader mig formode, at hovedparten af Nattergalene har været den Nordlige art.

Blåhals (*Luscinia svecica*). Set een den 14. sept., 17. sept. og 15. okt.

Sangere (*Sylviidae*). Foruden de i tabel 1 nævnte Havesanger (*Sylvia borin*), Munk (*S. atricapilla*), Tornsanger (*S. communis*), Gærdesanger (*S. curruca*) og Løvsanger (*Phylloscopus trochilus*) sås flere brune sangere, som ikke kunne bestemmes; mange af disse var sikkert arter af Rørsanger-slægten (*Acrocephalus*). Yderligere er iagttaget: Drosselrørsanger (*Acrocephalus arundinaceus*), Bleg Gulbug (*Hippolais pallida*) og Trænattergal (*Erythropygia galactotes*).

Grå Fluesnapper (*Muscicapa striata*). Se tabel 1.

Broget eller Hvidhalset Fluesnapper (*Ficedula sp.*). Set een den 28. aug. og 14. sept.

Rødstrubet Piber (*Anthus cervinus*). Se tabel 1.

Skovpiber (*Anthus trivialis*). Se tabel 1.

Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*). Se tabel 1. Direkte træk af Vipstjerter og Pibere blev ikke set.

Bjergvipstjert (*Motacilla cinerea*). Se tabel 1.

Gul Vipstjert (*Motacilla flava*). Se tabel 1.

Rosenbrystet Tornskade (*Lanius minor*). Se tabel 1.

Stor Tornskade (*Lanius excubitor*). Kun set een blandt de rastende Tornskader. 26. sept.

Rødhovedet Tornskade (*Lanius senator*). Se tabel 1.

Masketornskade (*Lanius nubicus*). Se tabel 1. Det var den mest territoriebevidste af de rastende Tornskader, og den jagede ofte de større arter på flugt.

Rødrygget Tornskade (*Lanius collurio*). Se tabel 1.

Rustværpling. (*Emberiza caesia*). Se tabel 1.

SUMMARY IN ENGLISH

Ornithological Observations at Atbara, North-Sudan.

During a stay at a cement factory near Atbara (34° E, 18° N) in The Republic of The Sudan, from July 3rd to October 26th 1957, I was often able to make observations of the bird-life. In this paper I have summarized my observations mainly in attempt to indicate the migration-periods and the numbers of the palearctic species, which pass the Nile-valley on their way to their wintering quarters.

Atbara is situated in the south of the Sudanese desert-region. Along the riverside the vegetation is more ample, especially when irrigation takes place. Atbara town is situated to the north of the confluence of the river Atbara with the river Nile. During my stay I was living in a small garden village 3 km south of the confluence, close to the eastern bank of the Nile. The irrigated village with its bushes, palmtrees, lawns and a field watered with sewage from the factory forms a sort of oasis (area: appr. 200 × 500 m²) in the dry and bare surroundings.

The scarce rainfall is concentrated in a couple of showers within August–September. This rain is able to furnish the desert with a feeble green tinge for a couple of months. To the local population the annual fluctuation of the Nile-water is of much more importance. The flood occurs in August due to the rain in Ethiopia; when the river recedes in September, the banks and islands appear covered with fertile mud.

The temperature during July–September was 37°–43° C. by day, while night temperature was 25°–30° C. After the middle of October the temperature fell to 25° by day and 15° at night.

Observations of African species.

The first part of the paper is a brief account on the observations of local birds. Since I could not make regular observations outside the said garden village, the notes regarding the local species are somewhat incomplete.

In the list below I have enumerated the local species observed, marked with the following abbreviations:

D – mainly observed in the desert

V – mainly observed in the vegetation-areas

R – mainly observed at the riverside, on the irrigated fields or in the river.

O – mainly flying birds.

ab.: abundant, com.: not in large numbers, but common, reg.: always few or single, but regular, sc.: only few observations.

<i>Phalacrocorax africanus</i>	R sc	<i>Merops orientalis</i>	V reg
<i>Anhinga rufo</i>	R reg	<i>Tockus nasutus</i>	V sc
<i>Pelecanus rufescens</i>	R reg	<i>Tyto alba</i>	V sc
<i>Egretta alba</i>	R sc	<i>Colius macrourus</i>	V sc
<i>Egretta garzetta</i>	R com	<i>Trachyphonus margaritatus</i>	V reg
<i>Ardeola ibis</i>	R ab	<i>Mesopicos goertae</i>	V sc
<i>Ardeola ralloides</i>	R reg	<i>Cypsiurus parvus</i>	V com
<i>Leptoptilus crumeniferus</i>	O com	<i>Alaemon alaudipes</i>	D reg
<i>Sphenorynchus abdimii</i>	O com	<i>Ammomanes deserti</i>	D reg
<i>Ibis ibis</i>	O reg	<i>Galerida cristata</i>	D/V/R com
<i>Threskiornis aethiopicus</i>	R com	<i>Eremopterix leucotis</i>	D/V ab
<i>Platalea leucorodia</i>	O sc	<i>Eremopterix nigriceps</i>	D/V com
<i>Alopochen aegyptiacus</i>	R reg	<i>Motacilla aguimp</i>	R sc
<i>Neophron percnopterus</i>	O com	<i>Pycnonotus barbatus</i>	V ab
<i>Torgos tracheliotus</i> (sp?)	O com	<i>Cercotricas podobe</i>	V sc
<i>Gyps rüppellii</i> (sp?)	O com	<i>Acrocephalus boeticatus</i>	V reg
<i>Falco peregrinus</i>	O reg	<i>Prinia gracilis</i>	V reg
<i>Milvus migrans</i>	O com	<i>Riparia paludicola</i>	R com
<i>Haliaëtus vocifer</i>	R sc	<i>Hirundo aethiopica</i>	V reg
<i>Hoplopterus spinosus</i>	R com	<i>Hirundo smithii</i>	R reg
<i>Pluvianus aegyptius</i>	R com	<i>Lanius excubitor</i>	D/V reg
<i>Burhinus senegalensis</i>	R com	<i>Corvus corax</i>	V reg
<i>Rynchops flavirostris</i>	R sc	<i>Nectarinia pulchella</i>	V com
<i>Pterocles senegallus</i> (sp.?)	D/R ab	<i>Hedydipna platura</i>	V com
<i>Pterocles exustus</i> (sp.?)	D/R ab	<i>Passer domesticus</i>	V ab
<i>Streptopelia decipiens</i>	V ab	<i>Auripasser luteus</i>	V com
<i>Streptopelia decaocto</i>	V sc	<i>Ploceus vitellinus</i>	V reg
<i>Streptopelia senegalensis</i>	V com	<i>Ploceus luteolus</i>	V sc
<i>Oena capensis</i>	V com	<i>Euplectes orix</i>	V ab
<i>Turtur abyssinica</i>	V reg	<i>Lonchura griseicapilla</i>	V reg
<i>Centropus</i> sp.	V sc	<i>Amadina fasciata</i>	V sc
<i>Psittacula krameri</i>	V reg	<i>Estrilda senegala</i>	V com
<i>Coracias abyssinica</i>	V reg	<i>Hypochera ultramarina</i>	V com
<i>Ceryle rudis</i>	R reg	<i>Vidua macroura</i>	V sc

Observations of passage-migrants.

It was evident that the narrow vegetation belt along the river was the preferred resting-place. On days when Nightingales, Shrikes and other birds were numerous in the bushes and trees near the river, I have been in the desert so far as 25 km west of Atbara and seen a few resting Desert Wheatears (*Oenanthe deserti*) only.

The small area of the garden village offered good possibility for daily countings of the resting migrants. A brief account on the observations of the commoner species is given in table 1. Some of the migrants had apparently not finished their migration period when I left Atbara.

The less commonly observed species are mentioned p. 154–158.

Some of the birds could stay in the area for about a week; e.g. recognizable specimens of Spotted Flycatchers (*Muscicapa striata*), Nightingales (*Luscinia sp.*) and Masked Shrikes (*Lanius nubicus*). Their lack of impetus made me think that they were close to their wintering quarters. Possibly this was also the case with the Ruff (*Philomachus pugnax*), Little Stint (*Calidris minuta*) and Little Ringed Plover (*Charadrius dubius*). Perhaps this circumstance was the explanation of the territorial-defensive behaviour of the Masked Shrike towards the other, larger members of the *Lanius*-group.

The observations of diurnal migration were unfortunately too incidental to obtain a value similar to that of the observations of resting passage-migrants. Four species, the Roller (*Coracias garrulus*), the Swift (*Apus apus*), the Swallow (*Hirundo rustica*) and the Sand-Martin (*Riparia riparia*) were migrating so regularly that they have been admitted in table 1. The numbers observed can only be a small fraction of what actually passed, as most of my observations had to be made during a half hour in the early mornings only.

Occasionally I could observe migration of larger birds. The most noticeable were White Storks (*Ciconia ciconia*) and Kites (*Milvus migrans*). Both were seen in parties numbering hundreds, the majority migrating in the last week of August. White Pelicans (*Pelecanus onocrotalus*) were seen in small numbers. In September Kestrels (*Falco tinnunculus*) and Sparrow-Hawks (*Accipiter sp.*) migrated in small parties or single individuals. On September 23rd a large pack of Sparrow-Hawks, app. 600 birds, came low over the garden village. A few Short-toed Eagles (*Circaëtus gallicus*), Pallid Harriers (*Circus macrourus*) and Montague's Harriers (*Circus pygargus*) were seen during Sept.–Oct. Brown Eagles migrated now and then, e.g. 20 together and ten single birds on Sept. 27th. These birds were probably Steppe Eagles (*Aquila nipalensis*). A good many *Accipitres* could not be identified, partly because of their altitude of flight. Buzzards (*Buteo & Pernis*) were observed, but surprisingly few.

It is quite possible that a large amount of birds (including birds of prey) passed in great altitude. On August 21st at 2 p.m. I was following a group of migrating Kites with field-glasses. In doing so

I caught sight of a flock of 400 Storks, which drifted southwards. They were flying so high that they were invisible to the naked eye. In several cases I could pick up "invisible" migration by scanning the sky with binoculars.

I did not see substantial amounts of Pipits (*Anthus sp.*) or Wag-tails (*Motacilla sp.*) on migration-flight.

Turtledoves (*Streptopelia turtur*) migrated in flocks numbering fifty or more close to the river. On Sept. 18th I counted 2000 during one hour. Also ducks, mainly Garganeys (*Anas querquedula*), were seen on migration, *e.g.* several hundreds on Sept. 13th.

Most of the resting birds seen in the garden village could be identified, however a good part of the Warblers (*Sylviidae*) and the Wheat-ears (*Oenanthe*) were too difficult to cope with (especially *Acrocephalus*, *Hippolais* and *Locustella*). It was my impression that the great bulk of *Luscinia* were Thrush-Nightingales (*Luscinia luscinia*).

Litteratur.

CAVE, F. O. C. and MACDONALD, J. D., 1955: Birds of The Sudan. — London.

GILLIARD, E. T., 1958: Verdens Dyreliv. Fugle. Oversat og bearbejdet af FINN SALOMONSEN. — København.

MEINERTZHAGEN, R., 1954: Birds of Arabia. — London.

VAURIE, C., 1959: The Birds of the Palearctic Fauna. — London.

MINDRE MEDDELELSER

Lille Flagspætte (*Dendrocopos minor* (Linn.))

i Jægersborg Nordskov.

Lørdag den 16. april 1960 så jeg i Nordskoven ved Jægerspris, nærmere betegnet et afsnit med birkeskov lidt S.Ø. for Frederikshøj, et eksemplar af Lille Flagspætte (*Dendrocopos minor*). Den iagttoges i ca. 5 min. på kort afstand (ca. 5–10 m, min./max. afstand) i træerne op mod den forbiløbende skovvej, tildels med kikkert (7×50) og syntes lidet frygtsom. Jeg bestemte den definitivt ved hjælp af »Europas Fåglar«, men den var iøvrigt let kendelig på sin størrelse og på en tydelig hvid tværstribe over ryggen. Da der ingen rød farvetegning fandtes på hovedet antog jeg den for en hun. Jeg så kun den ene.

N. C. H. BORBERG

Stor Piber (*Anthus novaeseelandiae* Gm.) nord for Utterslev Mose.

Den 19. marts 1960 observerede jeg på »Hærvejen« tæt ved Klausdalsbrovej en Piber, der så »anderledes ud«. Jeg havde kikkert med (7×50) og havde lejlighed til uforstyrret at betragte fuglen på ca. 10 m afstand, hvorved følgende sikre kendetegn kunne konstateres: